

illa scriptura a nemine legi potuit ab æterno, nec fuit ab æterno aliquis cui illa lex promulgaretur. Nec satisfacit quod D. Thomas ad 1 ait, fuisse tunc creaturas in præcognitione divina, quia promulgatio non fit creaturis obiective præcognitis, sed in se existentibus, alioqui etiam lex Moysi, et lex gratiæ ab æterno fuisset promulgata, et ita esset lex æterna.

10. Sed prima obiectio parum obstat; tum quia quod D. Thomas dicit de promulgatione in verbo, intelligi potest per appropriationem, non per proprietatem, sicut dicuntur ideæ esse in verbo, et ita ipsemet Divus Thomas explicavit, qui consequenter sentit secundum proprietatem debere intelligi de verbo quoad conceptum essentialem: tum etiam quia non est de ratione legis, ut simul promulgetur verbo prolato et scripto, sed scriptum publice expositum sufficit: D. Thomas autem ad doctrinæ abundantiam et elegantiam voluit utrumque modum in Deo explicare: unde non est inconueniens quod unus modus sit personalis, et alter essentialis. Nec inde sequitur solum Patrem esse legislatorem, vel promulgare, quia ad utrumque sufficit modus essentialis. Ad aliam objectionem tacite respondet D. Thomas, addens limitationem, quod illa lex habet promulgationem *ex parte Dei*, et subjungens: *Sed ex parte creature audientis seu inspicientis non potest esse promulgatio æterna.* Unde quod dicit in solutione 1 de creaturis præcognitis ex æternitate, non est quia putet illam existentiam obiectivam creaturarum in æternitate sufficere, ut ex parte illarum fiat æterna promulgatio, sed ut declaret ex parte Dei potuisse tunc statui legem, per quam futuræ creaturæ essent gubernandæ.

11. *De ratione legis æternæ non esse promulgationem actus factam* — Ex hac vero doctrina D. Thomæ aperte concluditur, juxta mentem ejus de ratione hujus legis æternæ non esse promulgationem actu factam subditis, sed sufficere ut ex parte legislatoris jam sit facta pro suo tempore. Et re vera idem fuit sensus Alensis, et mihi videtur verum. Adoque esse singulare in illa lege: nam censetur consummata, et perfecta eo ipso quod in mente legislatoris stabilita est; aliæ vero leges non consummantur donec actu promulgentur: ratio autem reddi potest, quia decretum Dei æternum immutabile est, et sine ulla sui mutatione pro suo tempore obligat; decretum autem hominis mutabile est; unde quamdiu non promulgatur per modum legis, semper se habet potius per

modum propositi ferendi legem, quam per modum legis firmiter stabilitæ et latæ. Unde in hac lege æterna per se loquendo, nulla publica promulgatio requiritur ut actu obliget, sed solum quod veniat in notitiam subditi, unde si per internam revelationem nobis innotesceret divinæ voluntatis decretum, sufficeret ad obligandum, quod non ita est in lege hominis: nam licet subditus sciat jam esse scriptam apud regem, non obligatur illa donec promulgetur. Ordinarie autem Deus non obligat homines per legem æternam, nisi mediante aliqua exteriori lege, quæ sit illius participatio et significatio, et ita quando aliæ leges promulgantur hominibus, promulgatur ad extra lex ipsa æterna; ideoque in illa, ut æterna est, non habet locum propria promulgatio. In quarto argumento petitur an lex æterna ponenda sit in actibus liberis Dei, vel in necessariis. Sed hoc tractabitur commodius in cap. 3.

CAPUT II.

QUÆ SIT MATERIA PROXIMA LEGIS ÆTERNÆ, SEU QUI ACTUS AB ILLA IMPERENTUR SEU REGANTUR.

1. Diximus legem æternam esse; explicandum sequitur quid sit: quia vero omnis lex est mensura aliquorum actuum quos respicit, ut materiam et obiectum, hoc etiam in lege æterna observari necesse est, et ideo ad explicandum quid illa sit, commodum est prius declarare materiam in quam cadit: nam comparatur ad illam per modum obiecti: omnis autem actus per suum obiectum convenienter explicatur. Tres autem sunt ordines, seu genera actuum, de quibus dubitari potest an per illam legem mensurentur. Primum et supremum est aliquorum actuum ipsiusmet Dei, et manentium intra ipsum, scilicet actus liberi divinæ voluntatis; secundum, et infimum est actionum inferiorum agentium naturalium, et ratione carentium; tertium est actuum liberorum creaturarum intellectualium, et de singulis breviter dicemus.

2. *An lex æterna sit regula divinorum actuum ad intra.* — *Resolutio negativa.* — Primo ergo dubitari potest an lex æterna sit regula actuum divinorum ad intra. Et ut certa ab incertis separemus, supponimus, actus divini intellectus et voluntatis, prout circa Deum ipsum versantur, et non dicunt habitudinem ad creaturas, ut futuras, non cadere sub legem æternam, nec per illam regulari. Ita sentit di-

vus Thomas dict. q. 93, art. 4, et Alensis supra, et omnes doctores, qui hanc legem requirunt propter divinam providentiam, ita ut fere cum illa coincidere censeant: divina autem providentia circa opera Dei versatur, non circa Deum ipsum secundum se. Unde generatio æterna filii Dei, vel productio Spiritus sancti, non cadunt sub legem, quia sunt omnino naturales, et non ex directione aut motione quæ præcedat per dictamen rationis, vel applicationem voluntatis, quæ motio pertinet ad rationem legis, et eadem ratione nec amor quo Deus se amat est ex lege æterna, sed ex natura: ratio vero est, quia lex non est de rebus per se, et ab intrinseco necessariis, quæ non indigent regula, sed ab intrinseco habent certum essendi modum, et per sese rectæ sunt. Difficultas ergo solum de actibus liberis, qui in Deo sunt, et quatenus liberi sunt, morales dici possunt: quatenus vero sunt operativi ad extra, dici possunt artificiosi.

3. *An lex æterna sit regula actuum liberorum Dei operantium ad extra.* — Dicitur ergo vel cogitari potest legem æternam sub utraque ratione esse mensuram, ac regulam actuum liberorum Dei. Primo, quatenus morales sunt et honesti: sic enim regulantur per rationem divinam, tanquam per naturalem legem ipsius Dei. Probat: quia Deus semper secundum rectam rationem operatur, non alienam, sed propriam: ergo mensura rectitudinis liberorum actuum voluntatis Dei est iudicium sui intellectus, quod ordine rationis antecedit, quo iudicat, ita esse faciendum. Illud ergo iudicium habet rationem legis æternæ respectu divinæ voluntatis. Confirmatur ac declaratur exemplis: nam si Deus loquitur, verum dicit, quia iudicat mentiri esse malum, et si promittit, implet, quia iudicat fidelitatem esse honestam et consentaneam naturæ suæ, et eadem ratione sibi complacet in rebus honestis, et displicent illi peccata, quia ratio recta dicit ita esse faciendum: ergo in actibus suis moralibus ducitur sua ratione æterna tanquam lege: ergo ex hac parte lex æterna Deo ipsi imposita est quoad actus morales voluntatis ejus, et eorum honestatem.

4. Secundo, videri potest lex illa æterna posse concipi ut lex quam Deus ut artifex sibi ipsi imposuit, ut secundum illam sua opera faceret. Nam cum Deus posset variis modis mundum fabricare et regere, statuit illum secundum quamdam certam legem constituere et gubernare, ut, verbi gratia, statuit elementa et orbis cœlestes tali ordine constituere, et

aquas tali loco continere. Item statuit tales pœnas pro peccatis, et alia præmia pro meritis reddere, et secundum tales vel tales leges mundum gubernare: ergo secundum hanc rationem merito dici potest legem æternam cadere in ipsa opera Dei, ut ab ipso tanquam a supremo artifice, vel gubernatore sunt, et consequenter cadere proxime in actus liberos voluntatis Dei, a quibus talia opera proxime procedunt. Et confirmatur: quia hac ratione dicitur Deus, quædam non posse facere secundum legem ordinariam, videlicet, quam ipse sibi imposuit, vel non posse secundum potentiam ordinatam, id est, ad talem ordinem reductam per eandem legem, ut significavit Scotus in 1, dist. 44, quæst. unica. Unde si aliquem in mortali peccato defunctorum Deus ab inferno liberaret, diceretur dispensatione uti, non autem secundum statutam legem operari: ergo opera libera Dei per legem ab ipso statutam regulantur. Nec videtur inconueniens quod eadem voluntas sibi ipsi sit lex secundum actus ratione distinctos: nam eadem voluntas potest sibi imperare, et legislator potest sua lege obligari.

5. *Prima assertio.* — *Lex æterna non est regula actionum divinarum quatenus morales sunt.* — Suppono, ex dictis in præcedenti libro, legem proprie sumptam esse regulam operum moralium, secundum honestatem eorum: aliquando vero etiam dici de regulis artis vel alicujus gubernationis. Utroque ergo modo potest lex æterna vocari lex, et ita in utroque sensu possumus ad hanc interrogationem respondere. Dico ergo primo, lex æterna, ut est regula actionis honestatis liberæ, non debet intelligi ut imposita ipsi Deo, nec voluntas divina debet concipi ut honesta et recta, propter conformitatem ad legem æternam cui subjiatur. Ita D. Thomas, 1. 2, q. 93, art. 4, ad 1; et Alensis, 3 p., q. 26, membr. 8, art. 1. Consentit Anselmus, lib. 1 *Cur Deus homo*, cap. 12, dicens Deum esse omnino liberum a lege, et ideo quod vult, justum et conveniens esse: id autem quod est injustum et indecens, non cadere in ejus voluntatem, non propter legem, sed quia non pertinet ad ejus libertatem.

6. Ratione declaratur, quia lex illa intelligeretur ut positiva, vel ut naturalis: neutro autem modo intelligi potest: ergo. Probat minor quoad priorem partem: quia lex positiva est illa quæ ponitur per liberam voluntatem alicujus potentis præcipere, et suo præcepto, seu voluntate obligare eum cui lex imponitur: sed Deus non habet superiorem, ne-

que se ipsum per modum præcepti et legis obligare potest, quia non est sibi superior: ergo nullo modo est capax positivæ legis. Confirmatur, quia respectu Dei nihil est malum, quia prohibitum, sive in faciendo, sive in omittendo, quia quantumvis aliquid ponatur esse prohibitum, si Deus contrarium faciat, bonum erit, quia est a prima regula bonitatis: ergo lex positiva in ordine ad honestatem morum non habet locum in divina voluntate. Unde non obstante quacumque lege a se posita circa rerum gubernationem, potest illam non servare, sua potentia absoluta utendo, ut circa præmia, vel pœnam retribuendam, et similia, quia non obligatur ad servandam legem qui est supremus Dominus, et extra omnem ordinem; et ita non est comparandus cum legislatore humano, qui est pars suæ communitatis, quidquid sit de modo quo legislator humanus obligatur sua lege. Quod si ultra legem generalem accedat promissio, jam Deus obligabitur ad servandam illam non ex lege positiva, sed ex rectitudine naturali, quæ resultat in tali objecto ex vi promissionis. An vero ubi interveniat lex naturalis, dicetur in sequenti puncto.

7. *Objectio.* — *Solutio.* — Dices: si Deus, postquam decrevit absolute aliquid non facere, id ageret, inordinate faceret, et ideo id facere non potest: ergo liberum decretum Dei habet vim positivæ legis respectu voluntatis ejus, ut non possit honeste facere, quod per se, ac remoto illo decreto, libere facere potuisset. Respondeo, Deum non posse facere contra suum decretum; non propter prohibitionem quam decretum inducat, sed propter repugnantiam ipsius rei, quia si ageret contra decretum absolutum, haberet simul et ex æternitate decreta contraria circa idem, et pro eodem tempore, seu absolute vellet duo contradictoria, quod repugnat. Ageret etiam contra efficaciam suæ voluntatis, et illam redderet inefficacem et inconstantem, quod etiam repugnat. Unde ulterius dicitur, esto non implicaret contradictionem physicam (ut sic dicam) mutare Deum decretum suum, sed tantum moralem, ac subinde posito uno decreto, esse inordinatum agere contra illud: nihilominus id non oriri ex prohibitione, sed ex extrinseca natura et essentia Dei sicut mox de veritate, et fidelitate, et similibus dicemus. Quia sicut non decet divinitatem fallere, ita nec inconstantem esse. Atque ita impotentia volendi contra decretum non est ex prohibitione, sed ex natura rei, proposito objecto in tali statu.

8. *Dictamen practicum Dei de agendis cur non habeat rationem legis respectu sui.*—Altera pars minoris, quæ erat de lege naturali, probatur, quia licet negari non possit quin in intellectu divino ordine rationis præcedant dictamina practica, quibus judicat, quid deceat suam bonitatem, justitiam, aut sapientiam, ut sunt hæc, mentiendum non est, implenda sunt promissa: tamen illa non possunt habere rationem legis respectu divinæ voluntatis. Primo, quia non proponunt præceptum aliquod, nec voluntatem alicujus intimant: sed tantum ostendunt, indicando quid rei natura habeat: lex autem aut est voluntas, aut intimatio voluntatis: ergo. Secundo, quia in Deo non distinguuntur in re voluntas et ratio, propter quod dixit D. Thomas, q. 93, art. 4, ad 1, voluntatem Dei secundum se non recte dici rationabilem: nam potius est ipsa ratio: sicut ergo ratio Dei æterna non mensuratur lege, ita nec voluntas etiam prout libere vult, sed per se recta est, tanquam ipsamet recta ratio per essentiam. Et ita est intelligendus idem D. Thomas, 1 p., quæst. 21, art. 1, ad 2, cum dicit: *Impossibile est Deum velle nisi quod ratio suæ sapientiæ habet, quæ quidem est sicut lex justitiæ, secundum quam ejus voluntas recta et justa est.* Illa enim particula *sicut*, non dicit proprietatem legis, sed analogiam et proportionem, et ad hoc explicandum subdit: *Unde quod secundum suam voluntatem facit, juste facit, sicut et nos, quod secundum legem facimus, juste facimus: sed nos quidem secundum legem alicujus superioris: Deus autem sibi ipsi est lex, id est, se ipso est rectus sine lege, ac si sibi ipsi esset lex.* Declaratur tandem, quia judicium rationis Deo solum est necessarium ex eo, quod nihil potest esse volitum quin præcognitum: non tamen habet munus quasi obligandi, vel determinandi voluntatem: sed ipsa voluntas per se est recta et honesta, et ideo dictamen rationis, quod intelligitur ratione præcedere in intellectu, non potest habere rationem propriæ legis respectu divinæ voluntatis. Dices: Esto non possit dici lex cogens, dici poterit lex dirigens, et ostendens objecti convenientiam vel honestatem. Respondeo hoc non satis esse ad legem moralem, ut ex supra dictis patet, et in sequentibus circa legem naturalem magis explicabitur: metaphorica autem locutio non est admittenda, nisi sit usitata, ut constat.

9. *Secunda assertio.* — *Lex æterna potest dici lex operandi respectu rerum gubernatarum, non vero Dei.*—Dico secundo: Lex æterna,

ut est lex gubernandi, seu quasi operandi artificiose, dici potest habere rationem legis respectu rerum gubernatarum, non vero ipsius Dei, seu voluntatis ejus. Ita loquitur D. Thomas, d. art. 4, ad 1: Vincentius in Specul. Moral., part. 2, distinctione 1, et declaratur prius exemplis: nam Deus constituendo legem, verbi gratia, ut tali operi bono tale præmium, et tali peccato talis pœna in suo iudicio respondeat, consequenter facit ut bene operans sit dignus tali præmio, et peccans reus talis pœnæ, et ita res ipsæ gubernandæ statim subjiciuntur illi legi: Deus autem non manet illi subjectus, sed semper manet solutus legibus, ut possit operari prout voluerit: et in ordine rerum naturalium idem invenitur. Ratione declarari potest, quia quando Deus constituit legem æternam circa gubernationem creaturarum, pro ipsis creaturis illam statuit, ut secundum illam moveantur: non vero ut secundum illam gubernare cogatur. Denique lex, si proprie sumatur, est ordinatio superioris circa inferiorem per proprium imperium; quod si extendatur latius et quasi per metaphoram, semper debet servare proportionem, ut sit motio superioris circa rem sibi subjectam: ergo ratio divinæ providentiæ sub eadem proportionem recipit proprietatem, vel appellationem legis, ut ex sequenti puncto magis constabit.

10. *An creaturæ ratione et vita expertes legi æternæ subdantur.*—*Ratio pro affirmativa parte.*—Secundo, dubitari potest an sub hac lege æterna comprehendantur creata omnia, etiam ratione, aut vita carentia, quæ non libere, sed ex necessitate naturæ suos motus efficiunt. Ratio dubitandi esse potest, quia D. Thomas, art. 4 et 5 illius quæstionis 93, etiam necessarias actiones creaturarum vult comprehendere sub hac lege, et sumitur ex Augustino, 1 de lib. Arb., cap. 5 et 6: dicit enim legem æternam esse rationem in mente Dei existentem, qua res omnes per consentanea media in suos fines diriguntur, et libro 83 Quæstion., q. 27, in fine: *Lex (inquit) immutabilis omnia mutabilia pulcherrima moderatur gubernatione.* Ratio autem esse potest, quia sicut nostra voluntas imperat membris corporis, et suo imperio illis imponit necessitatem operandi; ita divina voluntas imperat rebus omnibus creatis, illisque necessitatem imponit pro captu uniuscujusque, juxta illud: *Præceptum posuit, et non præteribit*, Psal. 148: et id Prov. 8: *Et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos;* Quod explicatur Job 38: *Divi:*

Usque huc venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos. Hæ namque leges, licet in tempore datæ sint, a lege æterna processerunt.

11. *Ratio pro negativa.*—In contrarium autem est quia nulla natura irrationalis capax est legis proprie sumptæ, ut expresse docuit Augustinus, q. 74 in Levit., et habetur in cap. Mulier 15, q. 1. Imo sumitur ex Paulo 1 ad Corinth. 9, ubi referens illam legem: *Non ligabis os bovi trituranti*, subdit: *Nunquid de bobus cura est Deo; Cura*, scilicet legislativa: nam providentia divina generatim sumpta etiam circa irrationalia versatur, ut est certissimum; tamen illa cura, quæ specialiter adhibetur per leges, proprie dirigitur ad intellectualia, et ideo subdit Paulus, propter homines scriptam esse illam legem, quia non est privandus mercenarius mercede sua. Ratio autem adjungi potest, quia legis proprium est inducere vinculum et obligationem moralem; hujus autem non sunt capaces, nisi res intellectuales, et illæ non in omnibus actibus suis, sed in his quos libere operantur, quia omne esse morale pendet ex libertate.

12. *Resolutio quæstionis.*—Respondeo breviter quæstionem esse de modo loquendi; tamen si inspiciamus phrasim Augustini, qui præcipuus auctor est qui de lege æterna sermonem habuit, re vera sub hac voce comprehendit omnia tam naturalia quam moralia; voluit enim per illam vocem explicare efficaciam divinæ providentiæ, non solum circa actiones liberas, sed etiam circa actiones naturales, et circa totum ordinem universi, nimirum explicando quomodo omnia sint subjecta divinæ gubernationi, et illi obediant juxta efficacitatem ejus. Hoc manifestum est ex citato loco de liber. Arbitr., et ex lib. 5 de Civit., cap. 11, ubi ait nihil esse in universo quod sit alienum a legibus providentiæ divinæ, et lib. 9, c. 22, ait sanctos Angelos in æternis et immutabilibus Dei legibus quæ in Dei sapientia vivunt, mutationes temporum providere; et lib. 19, cap. 12, ait: *Nihil a legibus summi creatoris, ordinatorisque subtrahitur, a quo pax universitatis administratur.*

13. Nihilominus tamen censeo sub hac generali acceptione legis æternæ duas quasi analogias comprehendere. Una est ex parte legis, quia lex qua Deus dicitur gubernare res naturales, seu ratione carentes, metaphorice lex, seu præceptum appellatur. Altera ex parte creaturarum, quæ priori respondet: nam subordinatio et subjectio irrationalium rerum

ad Deum late et metaphorice dicitur obedientia, quia potius est necessitas quædam naturalis: lex autem æterna, quatenus per illam moraliter et politice rationalia gubernantur, habet propriam rationem legis, et illi respondet propria obedientia. Ut autem supra dixi, sub hac potissimum ratione in hac materia consideranda est; et ideo sub propria appellatione ad irrationalia non extenditur.

14. *An omnes actiones humanæ sint materia legis æternæ.* — Ulterius vero inquiri potest an omnes actiones morales, seu humanæ, sint materia hujus legis æternæ. Et de malis quidem nulla est dubitandi ratio, quia omnes illæ prohibentur hac lege, ut supra declaratum est. De indifferentibus vero est nonnullum dubium, quia illæ nec vetantur nec præcipiuntur, et ita nullius legis videntur esse materia in mente Dei. Idem, vel majus dubium est de bonis operibus, quæ ad finem non sunt necessaria, sed sunt excellentiora. Propter hoc dicunt aliqui, si lex illa proprie sumatur, ut consistit in imperio, non extendi ad hujusmodi materiam; generalius autem sumptam comprehendere illam, quatenus amplectitur quamcumque dispositionem gubernatoris, sub qua etiam permissio et consilium comprehenduntur: nam permissio cadit in actus indifferentes; consilium vero in excellentiores.

15. Verumtamen absolute affirmari potest omnes actiones morales cadere aliquo modo sub lege æterna, etiam ut proprie præceptiva est. Quod potest declarari, applicando quamdam distinctionem datam in superioribus de lege præcipiente, vel exercitium actus, vel solam specificationem et modum ejus. Dicimus ergo prædictos actus esse materiam legis æternæ, vel imperantis exercitium, vel præscribentis modum operandi, aut prohibentis alium. Declaratur: nam imprimis quoad actus bonos, seu optimos, juxta doctrinam Augustini fere nullum est opus consilii, quod in præparatione animi non possit ad præceptum pertinere, si ad divinam gloriam tale opus necessarium sit. Quod maxime verum est in ordine ad legem æternam, per quam Deus obligat hominem, ut sit paratus ad hæc omnia opera præstanda, si ipse voluerit, vel si ex alia occasione necessaria fuerint. Sicut matrimonium, quamvis non sit opus consilii, sed ex bonis inferioribus, nec regulariter cadat sub præceptum: ex lege naturæ cadit sub obligationem, si ad conservationem speciei sit necessarium, et ita etiam cadit sub legem æternam. Sic ergo nullum est opus bonum,

quod sub illam legem, ut imperantem, non cadat. Deinde quando exercitium talium actuum necessarium non est, licet tantum consili vel probari videantur; nihilominus etiam tunc per legem æternam præscribitur modus quo fieri debent, ut recte fiant, et sic dicimus cadere sub legem præscribentem modum, seu specificationem actus. Et idem est clarum in actibus indifferentibus: nam si fiant, præcipiuntur fieri propter honestum finem, et prohibentur fieri propter se, et ita si præcise spectentur, quatenus talia sunt, dici possunt cadere sub illam legem, ut prohibentem, juxta probabilem sententiam D. Thomæ, quæ asserit non posse dari opus humanum indifferens in individuo. Sicque duo præcepta intelligi possunt in lege æterna circa hæc opera: unum est faciendi illa propter bonum et honestum finem, si fiant: aliud est prohibens illa facere propter se ipsa, sicut prohibetur verbum otiosum.

16. *Quo sensu Augustinus asseruit nihil posse effugere imperium legis æternæ.* — Atque hinc tandem intelligere licet, quo sensu verum sit quod Augustinus, locis supra citatis et sæpe alias, repetit, nihil esse quod possit omnino subterfugere imperium legis æternæ, neque in cælo, neque in terra, neque in inferno, sive peccando, sive recte operando. Nam licet peccando agat quis contra unam legem æternam DEI, in aliam præcipientem incidit, quæ jubet, ut quantum in actione homo deficit, tantum per passionem compensetur: ut dixit D. Thomas, quæst. 93, art. 6, cum Augustino, lib. de Catechizand. rudib., cap. 18, dicente: *Novit Deus ordinare deserentes se animas, et ex earum justa miseria inferiores partes creature suæ, convenientissimis et congruentissimis legibus admirandæ dispensationis ordinare.* Et huc etiam spectat quod ait Augustinus, lib. 1 Confess., cap. 12: *Jussisti Domine, et sic est ut omnis inordinatus animus sibi ipsi sit pœna.* Si quis autem recte consideret, lex illa præcipiens, quæ in malis impletur per pœnam, et in justis per præmium non spectat ad legem præceptivam moralium actuum respectu creaturæ intellectualis, sed est lex taxativa (ut sic dicam) talis pœnæ vel præmii, quæ lex per efficaciam divinæ providentiæ ad effectum perducitur.

CAPUT III.

AN LEX ÆTERNA SIT ACTUS DIVINÆ MENTIS, RATIONE AB ALIIS DIFFERENS, ET AN UNA SIT VEL PLURES.

1. Ex dictis hactenus constat legem æternam in divina mente esse, quia extra illam nihil est æternum. Item constat esse per modum actus secundi et ultimi; nam lex prout est in legislatore, in hujusmodi actu consistit, non in habitu, vel actu primo, et præsertim in Deo, qui est purissimus actus. Inquiri ergo potest, an sit in intellectu, vel in voluntate: nam quæstionem hanc indecisam et ambiguum reliquisse videtur Augustinus, 22 contra Faust., cap. 27, dicens: *Lex æterna est ratio divina vel voluntas Dei, ordinem naturalem conservari iubens, et perturbari vetans.*

2. *An lex æterna sit actus liber Dei, vel necessarius.* — *Opinio aliquorum confundentium ideas cum lege æterna.* — Prius autem quam ad hoc respondeamus, ulterius inquirimus an lex æterna dicat actum liberum in Deo, vel necessarium. Aliqui enim dicunt, legem æternam non esse, nisi ideas divinas, per quas res ad extra producuntur, quia non putant hanc legem esse ad præcipiendum, sed solum ut sit regula, ad cujus instar omnia a Deo fiunt. Ex qua sententia videtur inferri, quod sicut ideæ naturaliter et non libere sunt in intellectu divino, ita et lex æterna.

3. *Resolutio.* — *Lex æterna est in actu libero Dei.* — *Differentia inter ideam et exemplar.* — Dicendum vero est legem æternam non dicere actum necessarium in Deo, sed liberum. Ita sentiunt D. Thomas, Alensis et alii, locis allegatis. Et sumitur ex verbis Augustini proxime citatis; nam lex æterna habet pro materia opera Dei ad extra: nam jubet servari ordinem naturalem, et prohibet illum invertere: ordo autem naturalis non est, nisi in rebus creatis; ergo sicut hæc opera libera sunt, ita et lex æterna involvit respectum liberum. Confirmatur; quia non potest lex esse sine respectu ad ea quæ per illam gubernanda sunt; sed lex æterna non imponitur Deo, vel personis divinis, ut dictum est; ergo est propter creaturas: ergo dicit respectum liberum ad illas. Unde D. Thomas, quæst. 91, artic. 1, ad 1: *Æternus* (inquit) *divinæ mentis conceptus habet rationem legis æternæ, secundum quod ordinatur ad gubernationem rerum ab ipso præcognitarum.* Quocirca ad illud de idea primo negari potest le-

gem æternam, ut lex est, dicere rationem ideæ, quia idea magis constituitur ut principium operandi ex parte ipsius artificis, quam per modum præcepti, vel impulsus respectu rei per ideam producendæ; et ita verisimilius est legem et ideam ratione differre, ut ex dicendis amplius constabit. Deinde vero addo, etiam juxta illam sententiam convenientius dici, non ideam secundum se, sed ut est exemplar, habere rationem legis æternæ. Differt enim idea ab exemplari, quod idea est mere naturalis in Deo, unde est etiam de rebus possibilibus: exemplar autem involvit respectum liberum, quia exemplar involvit causalitatem aliquo modo actualem; ita ut aliquid ad illius imitationem fiat, vel futurum sit. Ita ergo lex dicere posset ideam, ut est sub illo respectu, et non ut simpliciter necessaria est.

4. *Lex æterna includit seu postulat actum divinæ voluntatis.* — Atque hinc quoad prius dubium, concluditur legem æternam necessario includere, seu postulare actum divinæ voluntatis, quia libertas etiam Dei est formaliter in voluntate divina: sed lex æterna est aliquid liberum in Deo: ergo includit voluntatem. Et hac ratione etiam in lege æterna verum est, quod supra diximus, nullam legem, ut sic, esse simpliciter necessariam, quia etiam æterna lex, quatenus libera est, non est simpliciter necessaria. Neque hoc repugnat ejus æternitati, quia etiam aliquid liberum intra Deum, potest esse æternum. Neque etiam repugnat ejus immutabilitati, quia decreta libera etiam sunt immutabilia.

5. *Objectio.* — *Solutio.* — Unde infertur ulterius, legem æternam non esse in actibus divini intellectus, prout antecedunt ratione decreta libera Dei. Probatur, quia in illis, ut sic, non est libertas: ergo nec lex. Item ob hanc rationem nec providentia, nec prædestinatio intelliguntur in intellectu divino ante omne decretum liberum voluntatis, quia tam providentia quam prædestinatio dicunt actum liberum: ergo nec lex æterna potest intelligi in divino intellectu ut sic spectato. Dices: in intellectu divino, ut sic concepto, sunt dictamina legis naturalis, ut, *Non est mentiendum, servandum est promissum, puniendæ sunt mala,* et similia; ergo saltem quoad hæc invenitur lex æterna in divino intellectu ante omnem liberum voluntatis actum. Unde ita videntur de lege æterna sensisse Cicero libro 2 de Legibus, et alii Philosophi de illa tractantes. Nihilominus respondeo, si illa dictamina considerentur in ordine ad ipsam voluntatem di-